

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dalby skole

Præstø amt, Fakse herred, Sønder Dalby sogn - kildeafskrift doneret af Arne Hansen, Hadsund

Dalby skole var en af Frederik den 4.'s rytterskoler. Skolen stod færdig til brug i sommeren 1724, opført og indrettet som de øvrige rytterskoler.

Nedenstående oplysninger fra Majvang:

Skolelærer	periode
Jens Jensen Bruun Døde i 1727 75 år gammel	1724 til 1727
Frantz Knudsen Rommer	1727 til 1729
Niels Ursin Blev i 1750 degn i Dalby	1729 til 1750
Jacob Thomassen Kaabe Født 1722, blev degn i Everdrup i 1779	1750 til 1779
Ole Lassen Født 1749, blev degn i Skævinge i 1782	1779 til 1782
Marchus Pahl Født 1754, forflyttes i 1786 til Hellested som skoleholder	1782 til 1786
Peter Schousboe Født 1766 død 1847, fra 1792 degn i Tureby	1786 til 1792
Johan Weismann Født 1743 død 1802, kom fra Høsten skole	1792 til 1802
Jens Gelius Møldrup Født 1734 død 1808, virkede samtidig som degn i Dalby	1802 til 1808
Peter Schousboe Født 1766 død 1847	1808 til 1847

Om Schousboe beretter Majvang:

Peter Schousboe vendte således tilbage til sit gamle embede, men samtidig fik han også degneembedet. Det var ingen let opgave at komme til Dalby og få samling på børnene. Fra 9. januar 1808 og til hen i juli var der ingen skolegang. Den begyndte først i oktober.

Da præsten kommer til skolen 21. oktober 1808, var der kun 13 børn, 1 skrivende og 12 læsende; 6. februar 1809 fandt han en del børn i skolen, men læreren var bortrejst. Samme år 13. marts overværede præsten øverste klasses undervisning i indenadlæsning, som blev godt forrettet af læreren, men den 20. april var der kun 2 børn i skolen, som lærerens svigermor læste med, da læreren ikke var tilstede. Og at svigermoren læser med børnene gentager sig ved flere af præstens besøg. Det gik dog fremad; for 3. december 1810 fandt præsten skolen fyldt med børn, dels læsende og dels skrivende. I 1815 ved efterårseksamen var der 59 børn, og præsten fandt sig vel tilfreds ved denne skole og lærerens flid.

I 1821 skriver pastor Galschiøt: »Kirkesanger Schousboe ved Dalby skole har vist særdeles flid og iver i sit embede, og uagtet den talrige mængde af skolepligtige børn, som henhører til denne skole, er fremgangen med undervisningen stor i forhold til de andre skoler. Hans vandel er i enhver henseende ulastelig.«

Det gik ikke altid lige stille af i Dalby skole, mens degnen Schousboe var lærer der. Dengang lod man småsagerne gå til retten. En dreng havde i 1825 taget en skolepiges bibelhistorie, en drengs pung, og samtidig havde han skåret 8 sider ud af en piges skrivebog. Hun fik dog de 7 sider tilbage, men den 8. side, som hun vil have erstatning for, havde han revet i stykker. Nu fremstilles han i retten 11. marts 1825 for at forklare det hele. Og igennem hans signalement får vi at se, hvordan en ganske almindelig skoledreng var klædt i 1825: »Han var 50 tommer høj, havde lyst hår, brune øjne, var proportioneret af bygning, var iklædt en hvid vadmelstrøje, en rød og grønstribet vest, hvide lærreds buxer, hvide uldstrømper og et rødt, blåtærnet halstørklæde og rød og blåstribet hue samt træsko. Han blev derefter overgivet til sin mor, der var ansvarlig for ham.

7. november 1831 skriver P. Schousboe til greve Moltke: »Efter at jeg næsten i 46 år fra 13. februar 1786 har været så lykkelig at erhverve mine foresattes tilfredshed med den mig anbettede skole ungdoms undervisning og kundskaber, hvorfor jeg har mange skriftlige vidnesbyrd i skole-journalen og derfor har modtaget mange hædrende og opmuntrende præmier af Deres Høy-Grevelige Excellences høysalige Herr Fader legerede donation, men da jeg nu snart 66 år nedbøjet af kummer og daglige sorger især over mine fattige børns skæbne føler mere og mere sjæls og legems kræfternes aftagelse, ej længer ser mig i stand til fuldkommen opfyldelse af mine pligter i skolen eller bringe ungdommen til det, som anordningerne byder, så giver jeg mig den underdanighed frihed at søge om at få en duelig seminarist til medhjælper ved skolen.«

Greven har intet at indvende derimod. Schousboe får da sin svigersøn, Lorenz Lorentzen, til hjælpelærer. Pastor Luplau glæder sig over denne hjælpelærers redelige iver, og skolen lider ved lærerskiftet, da Lorentzen bliver befordret før høst 1834. Fra 1. september 1834 til 1. december 1834 er der en hjælpelærer ved navn Andersen, derefter J. M. Behrndorf og 1837-1838 hjælpelærer Andreasen. Derefter fulgte Christen Jensen, som netop havde taget lærereksamen fra Joenstrup. Han var der til 1846 og skriver i sin ansøgning om Høsten skolekald, »at han har virket 8 år i Dalby. Da jeg i de sidste 4 år, jeg har været hjælpelærer, har haft en familie at forsørge og ikke har mere til mig og min familie end lidet over 50 rigsdaler om året til alle livets fornødenheder, så have vi uagtet den største sparsommelighed ej kunnet få det allernødvendigste, som hører til livets fornødenheder«. Han fik kaldet i Høsten.

Lærer Schousboe døde 5. maj 1847.

I 1836 får man tilladelse til at lægge stråtag på de to rytterskoler i Dalby og Kæderup. Mange tegl var gået i stykker. Det var fristende for skolebørnene at kaste sten op på skolens tag og så se dem trille ned; men det gik ud over teglene. Skolekommissionen har i sin henvendelse til kancelliet henvist til, »at stråtag med undtagelse af brændbarhed har det fortrin, at det er mindre bekosteligt at oplægge, lettere at holde vedlige, tættere i regnvejr, lunere om vinteren, køligere om sommeren og fastere i storm«. Udgiften til hvert nyt stråtag beløb sig kun til 50 rigsdaler.

Også Dalby rytterskole tabte efterhånden noget af sin skønhed. Men man var af den mening, at man kunne vente med de store reparationer, til degnen, P. Schousboe, døde. Men i 1844 var Dalby skolehus så brøstfældigt, at det måtte underkastes en hovedreparation. Dertil skal bruges 300 rigsdaler. Man beder greven om allerede nu at få de sidste 100 rigsdaler af degnegårdens købesum samt et rentefrit lån på 220 rigsdaler. Hvis man ikke nu kan få de 100 rigsdaler, vil man gerne af greve Moltke have et rentefrit lån på 300 rigsdaler. Man har i forvejen en gæld til greven på 206 rigsdaler.

Christen Jensen

Født 1812 død 1867 til 1867

Om Christen Jensen beretter Majvang: Fru A. Lindhard, Dalby, har også fortalt om skolegangen i lærer Christen Jensens tid:

»Det var alt andet end morsomt at gå i Dalby skole. Jensen, læreren, var hård. Han tampede børnene, når de ikke kunne deres lektier godt, og for små forseelser gav han dem handtaver; det vil sige: slag med den skarpe kant af linealen inden i hånden; noget der nok gør særlig ondt. I skolestuen var der stengulv med bakker og dale. Der var en bilæggerovn, som madam Jensen skulle fyre i ude fra kakkelovnen; men den gav meget sjældent nogen varme og aldrig varme nok.

Det gode bølgebrænde, som læreren fik udvist af greven, solgte han.

Om vinteren gik han i skindpels og skindbukser og med store halmviske i træskoene, og så måtte han endda gå op og ned ad gulvet og gnide hænderne for at holde varmen. Børnene, især de, der havde lang vej til skolen, var ofte våde og forkomne. Når dertil kom »handtaverne«, var det ikke underligt, at deres arbejde blev dårligt. Hans kone gik med et skørt, der var lappet med mange forskellige slags tøj, så at man ikke kunne se det oprindelige stof, og en sirtes hue, der knapt kunne skjule hårtjavserne. Efter skoletiden gik Jensen ud. Der var nogle gårde, hvor han skiftevis sad og spillede kort til ud på natten. To gange om året, men heller ikke tiere, gik madam Jensen i kirke og til alters. Da havde hun guldgalloneret hue og kniplings liv og så pæn ud.«

Vi forstår, at udgifterne til skolevæsenet efterhånden kom til at tynde de to sognes beboere. I 1856 kom der endvidere en forordning, hvorefter læreren havde ret til en beboelseslejlighed på 120 kvadratalen. Og når vi læser lærernes indberetninger fra 1859 om deres lejligheder, forstår vi, at her var meget at rette.

Om Dalby skole hedder det: »Lærerens beboelseslejlighed består kun af 72 kvadratalen. Det bedste af værelserne er næsten ubrugeligt, især om vinteren, da røg og aske af vinden føres ind i dette. Lærerens familie er stor, thi han har 7 børn, rigtignok er de 4 ude, men i ferierne, når de kommer hjem, må de om natten ligge på loftet.«

Også *Dalby* gamle rytterskole trængte til en omforandring. Derfor andrager læreren derom den 16. januar 1867, idet han længe har ventet, at han måtte få en passende og anstændig bolig; men da det ene år henrinder efter det andet, uden at der engang er tale om, at sådant er påtænkt i den nærmeste fremtid, vil han nu minde derom.

»Flere omstændigheder taler for, at dette bør ske; thi jeg begynder at blive svagelig og noget til årene, så det kan vist ikke kaldes ubilligt, om jeg nu fik en lun og god bolig. De første fire år, jeg var i Dalby, måtte jeg med familie udstå en utålelig røg og kulde, da kakkelovnen ikke ville trække, og flere forsøg for at forebygge dette blev gjort uden nytte. Jeg så mig da nødsaget til at forandre køkkenet til en stue, hvilket jeg selv bekostede og måtte købe en bilægger for at undgå røg i stuen, men nu er gulvet mådeligt, døre, vinduer, lofter i høj grad utætte, så det er næsten ikke tænkeligt at bjerge sig i en hård vinter. I de sidste 15 år har jeg selv ladet spække og hvidte mine egne værelser uden nogen udgift for sognet.«

Pastor Olsen, Dalby, bemærker: »Hvad skolestuen angår, da vide vi alle, at den er meget uheldig - mørk og kold og fugtig, disse 3 slemme egenskaber burde vistnok allerførst sees afhjulpne. 2 vinduer i gavlen er nødvendige.« Også beboelseslejligheden trænger til en fuldstændig reparation.

Imidlertid døde lærer Jensen, og først i 1870 begyndte man at arbejde med tanken om at bygge. Man ville allerhelst bygge en helt ny skole i det tilkøbte havestykke, men der var ingen, der ville give nok for den gamle skole. Derfor skrev man 29. april 1872 byggekontrakt med købmand A. A. Hasselbach, Køge, om at nybygge en skole på den gamle plads. Allerede den 28. juli s. å. kunne bygmesteren ved sin snedker, C. W. Clausen, aflevere bygningen til sognerådet. Bygningen kostede 2866 rigsdaler 1 mark 2 skilling. Den gamle skolebygning blev solgt til nedrivning for 200 rigsdaler.

Poul Christian Engell
Født 1839 død 1914

1867 til 1907

Anders Julius Larsen Strange
Født 1880

1907 til 1950